

5. BÖLÜM

İKİ DİLLİLİKTE BELLEK VE BİLİŞ

Teymur EROL¹

GİRİŞ

Genel bir kanaate göre dünya nüfusunun yarısından fazlası birden çok dil konuşmaktadır (Bialystok, Craik ve Luk, 2012). Sürekli artış gösteren insan hareketliliği, ülkeler arası göçler, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, ev dilinin sosyal dilden farklı olması, başka bir ifadeyle kişisel, mesleki ve kamusal alanlarda farklı dillerin konuşulması dünya genelinde iki ya da çok dili aktif olarak kullanan nüfus oranının artmasında önemli rol oynamaktadır. Kişi bağlamında giderek önem kazanan çok dillilik, Avrupa Konseyi Modern Diller Programı (telc-MEB, 2013) ve UNESCO gibi önemli otoriteler tarafından desteklenmektedir. UNESCO tarafından kutlanan Uluslararası Anadil Günü, Uluslararası Yerli Diller Yılı dilin farklılıklar karşısında birleştirici güç olduğu düşüncesine dayanmaktadır (UNESCO, 2021).

Dünyayı çeşitlendirdiği, insanlar arasında köprü kurduğu ve bir zenginlik kaynağı olduğu düşünülen çok dilliliğin toplumsal paradigmlar ekseninde bir farkındalık payesi kazandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte birden fazla dilin edinimi ve öğrenimi ile ilgili bilişsel boyutların ilgi çektiği de bilinmektedir. İki veya daha fazla dil edinme veya öğrenmenin ne şekilde gerçekleştiği, çok dillilikte bilişsel süreçlerin hangi dil sistemi içinde işlendiği tarih boyunca merak konusu olmuştur. Dil edinme, söz varlığını depolama ve gerektiğinde kullanma konusunda insan beyninin sahip olduğu kusursuz yapı, dil ve beyin arasındaki ilişkinin araştırılmasını günümüzde de canlı tutmaktadır. Son yüzyılda biyomedikal alanda geliştirilen tıbbi görüntüleme sistemleri beyin ve zihin ilişkisi, bilme hissi, bellek ve kullanımı, algı ve duyuş gibi kavramlar etrafında zengin bir birikimin oluşmasına

¹ Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÖMER

Sonuç olarak gerek bellek ve gerekse bilişе yönelik teorik ve pratik çalışmalar-da, dilsel girdilerin etkinleştirilmesi, düzenlenmesi ve işlenmesi ile ilgili farklı bul-gular elde edildiğinden, iki dilli bellek ve biliş sitemiyle ilgili belli bir uzlaşmaya varılamadığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abutalebi, J., Cappa S.F. ve Perani, D. (2005). What can functional neuroimaging tell us about the bilingual brain? In Tej K. Bhatia & William C. Ritchie (Eds.), *The Handbook of Bilingualism*, (pp. 497-515), Blackwell Publishing Ltd.
- Bialystok, E., Fergus I.M.C. & Luk, G. (2012). Bilingualism: consequences for mind and brain. *Trends in Cognitive Sciences*, 16 (4), 240-250. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2012.03.001>
- Briellmann, R. S., Saling, M. M., Connell, A. B., Waites, A. B., Abbott, D. F., & Jackson, G. D. (2004). A high-field functional MRI study of quadrilingual subjects. *Brain and Language*, 89(3), 531-542. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2004.01.008>
- Chee, M. W. L., Caplan, D., Soon, C. S., Sriram, N., Tan, E. W. L., Thiel, T., et al. (1999). Processing of visually presented sentences in Mandarin and English studied with fMRI. *Neuron*, 23(1), 127-137. [https://doi.org/10.1016/s0896-6273\(00\)80759-x](https://doi.org/10.1016/s0896-6273(00)80759-x)
- Chomsky, N. (2009). *Bilgi sorunları ve dil managua dersleri*. (Çev. Veysel Kılıç). İstanbul: BGST Yayınları.
- Çelik Dinçer, A., Sözeri, F. & Aydın, Ö. (2019). Çokdillilik ve dil politikaları: Genel çizgileriyle dünya ve Sovyetler Birliği'nde dil politikaları. *Madde, Diyalektik ve Toplum*, 2(2), 136-143.
- De Groot, A. M. B. (1992). Determinants of word translation. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory and Cognition*, 18(5), 1001-1018. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0278-7393.18.5.1001>
- De Groot, A. M. B., Dannenburg, L. & Van Hell, J. G. (1994). Forward and backward word translation by bilinguals. *Journal of Memory and Language*, 33(5), 600-629. <https://doi.org/10.1006/jmla.1994.1029>
- De Groot, A. M. B. (1995). Determinants of bilingual lexicosemantic organization. *Computer Assisted Language Learning*, 8, 151-180. <https://doi.org/10.1080/0958822940080204>
- Dijkstra, T. (2005). Bilingual visual word recognition and lexical Access. In J. F. Kroll & A. M. B. de Groot (Eds.), *Handbook of Bilingualism: Psycholinguistic Approaches* (pp. 179-201). Oxford University Press.
- Ervin, S. & Osgood, C. (1954). Second language learning and bilingualism. In C. Osgood & T. Sebeok (Eds.), *Psycholinguistics: A survey of theory and research problems*. (pp. 139-146). Baltimore, MD: Waverly Press.
- Gekoski, W. L., Jacobson, J. Z., & Frazao-Brown, A. P. (1982). Visual masking and linguistic independence in bilinguals. *Canadian Journal of Psychology*, 36(1), 108-116. <https://doi.org/10.1037/h0081214>
- Graves, R. E. (1997) The Legacy of the Wernicke-Lichtheim model. *Journal of the History of the Neurosciences*, 6(1), 3-20. <https://doi.org/10.1080/09647049709525682>
- Grosjean, F. (2006). Studying bilinguals: Methodological and conceptual issues. In Tej K. Bhatia & William C. Ritchie (Eds.), *The Handbook of Bilingualism*, (pp. 225-249), Blackwell Publishing Ltd.
- Heredia, R. & Brown, J. M. (2006). Bilingual memory. In Tej K. Bhatia & William C. Ritchie (Eds.), *The Handbook of Bilingualism*, (pp. 225-249), Blackwell Publishing Ltd.
- Ijalba, E., Obler, L. K. & Chengappa S. (2006). Bilingual aphasia. In Tej K. Bhatia & William C. Ritchie (Eds.), *The Handbook of Bilingualism*, (pp. 71-89), Blackwell Publishing Ltd.

- Illes, J., Francis, W. S., Desmond, J. E., Gabrieli, J. D. E., Glover, G. H., Poldrack, R., et al. (1999). Convergent cortical representation of semantic processing in bilinguals. *Brain and Language*, 70(3), 347-363. <https://doi.org/10.1006/brln.1999.2186>
- Kim, K. H. S., Relkin, N. R., Lee, K. M., & Hirsch, J. (1997). Distinct cortical areas associated with native and second languages. *Nature*, 388, 171-174. <http://dx.doi.org/10.1038/40623>
- Klein, D., Zatorre, R., Milner, B., Meyer, E., & Evans, A. (1994). Left putaminal activation when speaking a second language: evidence from PET. *Neuroreport*, 5(17), 2295-2297. <https://doi.org/10.1097/00001756-199411000-00022>
- Klein, D., Milner, B., Zatorre, R., Meyer, E., & Evans, A. (1995). The neural substrates underlying word generation: A bilingual functional-imaging study. *Proceedings of the National Academy of Sciences U.S.A.*, 92(7), 2899-2903. <https://doi.org/10.1073/pnas.92.7.2899>
- Kroll, J. F. & Sholl, A. (1992). Lexical and conceptual memory in fluent and nonfluent bilinguals. In R. J. Harris (Ed.), *Cognitive Processing in Bilinguals*, (pp. 191-206). Amsterdam: Elsevier Science. [https://doi.org/10.1016/S0166-4115\(08\)61495-8](https://doi.org/10.1016/S0166-4115(08)61495-8)
- Kroll, J. F. and Stewart, E. (1994). Category interference in translation and picture naming: Evidence for asymmetric connections between bilingual memory representations. *Journal of Memory and Language*, 33(2), 149-174. <https://doi.org/10.1006/jmla.1994.1008>
- Kroll, J. F., & Tokowicz, N. (2005). Models of bilingual representation and processing: Looking back and to the future. In J. F. Kroll & A. M. B. de Groot (Eds.), *Handbook of Bilingualism: Psycholinguistic Approaches* (pp. 531-553). Oxford University Press.
- Kroll, J. F, Dussias, P. E., Bice, K. & Perrotti, L. (2015). Bilingualism, mind, and brain. *Annual Review of Linguistics*, 1, 377-394. <https://dx.doi.org/10.1146%2Fannurev-linguist-030514-124937>
- Perani, D., Dehaene, S., Grassi, F., Cohen, L., Cappa, S. F., Dupoux, E. vd. (1996). Brain processing of native and foreign languages. *NeuroReport*, 7, 2439-2444. <https://doi.org/10.1016/S1053-8119%2896%2980585-4>
- Potter, M. C., So, K., Eckardt, V. & Feldman, L. (1984). Lexical and conceptual representation in beginning and proficient bilinguals. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 23, 23-38. [https://doi.org/10.1016/S0022-5371\(84\)90489-4](https://doi.org/10.1016/S0022-5371(84)90489-4)
- Price, C. J., Green, D., & von Studnitz, R. (1999). A functional imaging study of translation and language switching. *Brain*, 122(12), 2221-2236. <https://doi.org/10.1093/brain/122.12.2221>
- Sanches-Casas, R. & Garcia-Albea, J. E. (2005). The representation of cognate and noncognate words in bilingual memory. Can cognate status be characterized as a special kind of morphological relation? In J. F. Kroll & A. M. B. de Groot (Eds.), *Handbook of Bilingualism: Psycholinguistic Approaches* (pp. 226-250). Oxford University Press.
- Schrauf, R. W. (2000). Bilingual autobiographical memory: Experimental studies and clinical cases. *Culture and Psychology*, 6(4), 387-417. <https://doi.org/10.1177%2F1354067X0064001>
- Schrauf, R. W. & Rubin, D. C. (1998). Bilingual autobiographical memory in older adult immigrants: A test of cognitive explanations of the reminiscence bump and the linguistic encoding of memories. *Journal of Memory and Language*, 39(3), 437-457. <https://doi.org/10.1006/jmla.1998.2585>
- telc-MEB (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi, öğrenim-öğretim ve değerlendirme*. Avrupa Konseyi/Modern Diller Bölümü, Almanya.
- Thomas, M. S. C & Van Heuven, W. J. B. (2005). Computational models of bilingual comprehension. In J. F. Kroll & A. M. B. de Groot (Eds.), *Handbook of Bilingualism: Psycholinguistic Approaches* (pp. 202-225). Oxford University Press.
- Tokowicz, N. & Perfetti, C. A. (2005). Comprehension. In J. F. Kroll & A. M. B. de Groot (Eds.),

- Handbook of Bilingualism: Psycholinguistic Approaches* (pp. 173-177). Oxford University Press.
- Tremblay, P. & Dick, A. S. (2016). Broca and Wernicke are dead, or moving past the classic model of language neurobiology. *Brain and Language*, 162, 60-71. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2016.08.004>
- Tulving, E. & Thompson, D. M. (1973). Encoding specificity and retrieval processing in episodic memory. *Psychological Review*, 80(5), 352-73. <https://doi.org/10.1037/h0020071>
- UNESCO, (2021). UNESCO Genel Direktörü Sayın Audrey Azoulay'ın Uluslararası Anadil Günü Üzerine Mesajı. <https://www.unesco.org.tr/home/AnnouncementDetail/1427>
- Van Heuven, W. J. B., Dijkstra, A., & Grainger, J. (1998). Orthographic neighborhood effects in bilingual word recognition. *Journal of Memory and Language*, 39(3), 458-483. <https://doi.org/10.1006/jmla.1998.2584>